

ADEBAR uko si osmara lumburj učilišta
Nekada je na ovoj stabljici mnogo toga
a na odžacima su stajale rode;
telo je rodilo peto dete.

Dugo nisam znao da još ima roda,
da odžak koji je bez dima,
rodama putokaz znači.

Mrtna je fabrika, ipak gore slabe rode;
one su dim, koji beo sa crvenim nogama
na vlažne livade pada.

Jednom se pušilo u Treblinki nedeljom
mnogo mesa, koje je Adebar blagoslovio,
pusti, vreo vazduh, da uzeleti jedriličar

To je bilo u Poljskoj, gde je devica
Marija kruta jahala na rodama,
ali — kad padne stabiljka — beži u
(Egipat.)

Mogla bi se, sa izvesnom slobodom, ova pesma nazvati stenografskim izveštajem asocijacije, koje u njenom prividno nevinom sklopu pokazuju užasnutošću spaljivanja Jevreja u svojoj besprimernosti. Adebar je jedini primer po kome se može utvrditi dijalektika imenovane stvarnosti i poet-skog konteksta.

Zbirka sadrži još jedan iz donekle uspelih lirske skica, kao Tri nedelje kasnije, Promaja, Normandija, Sreća:

Jedan prazan autobus
juri kroz zvezdanu noć.
Možda njegov šofer peva
i pri tome je srećan.

Ako bi se pitalo za iz ove pesme izvedena svojstva, kao što je to običaj u diskusijama o lirici (jer odakle bi inače odgovarajući odgovori trebali da dođu), morala bi se Grasu dodeliti jedna skala koja doseže od zlobnosti do melanholije i sentimentalnosti. Može se sastaviti ceo katalog važnijih diskusija o Grasu.

Ako primenimo citat Grasa kao kriterijum za njegovu sopstvenu liriku, onda se sa izvesnom pouzdanošću ne može poreći da kod njega, doduše postoje znatna kolebanja u kvalitetu, ali da nikada ne dodiruje najviše visine, a isto tako ni najdublje dubine. Njegove pesme nisu, doduše, nastale u laboratoriji, ali često liči na eksperimentalnu pesmu, i to pesmu njegove fantazije. On, tako reći, izbravlja službene tajne, koje će se možda pokazati budućim generacijama germanista kao upotrebljiv materijal. S obzirom na ono malo, ipak postojećih srećnih lirske sekundne u jednoj literarnoj godini, koje nam autori, kao Herbert Hekman, Elizabeth Borhers, Paul Celan, u priličnoj meri pružaju, ne bi trebalo dalje ustezati da se Grasova lirika mirne duše locira u domen osrednjeg. Simboličan i alegorijski način govora može, doduše, da pomuti i prekrije jedan sud, ali se zato sama pesma sveti na taj način što će se iz tvrdoglavosti uputiti na stramputice. Sumnjam da je redakcija za feljton jednih nedeljnih novina pokazala mnogo dalekovidnosti kada je izvode iz antologije Seničina violina od Bela Fuksa započela sledećim četvorostihom od Grasa:

Na primer
jedna mačka leži na livadi.
Livada je stodeset
puta devedeset metara velika;
mačka još je pak vrlo mlada.

Tome se može još samo dodati da Gras ne predstavlja jedini primer kod koga se jedno zapazio ime u ovoj zbirci, udaljilo od onoga što podrazumeva nonsenspesmu, kao i isto toliko od njegove reputacije.

Prevela sa nemackog Olga Bekić

GINTER GRAS

bilo šta raditi

Ipak ne možemo tu samo posmatrati.
Ako ne možemo ništa sprečiti,
moramo postati razumljiviji.
(Pa radi nešto. Pa radi nešto.
Bilo šta. Pa radi nešto.)
Srdžba, bes i ljuntna traže svoje atribute.
Srdžba se naziva pravednom.
Odmah se priča o svakodnevnom besu.
Ljuntna pada u nemoć: nemoćna ljuntna.
Govorim o protestnoj pesmi
i protiv protestne pesme.
(Jednom sam video regrete pri zakletvi
kako su skopljenih prstiju iza leđa
zatajili.)

Nesvesno protestiram protiv nesvesnog
protesta.
Obrće se sa uskršnjim marševima čutanja
môrâ.
Obrće se sa stotinu dobrih imena
ispod sedam fačnih rečenica.
Obrće se sa gitarama i sličnim
protestnim instrumentima koji potpomažu
gramofonske ploče.
Govorim o gvozdenom maču i o ispalom
zubu,
o protestnoj pesmi.

Kao što je čelik konjukturan, konjukturna
je i lirika.
Naoružanje otvara pijace za pesme protiv
rafa.

Proizvodni troškovi su maleni.
Uzima se: osmina pravedne srdžbe,
dve osmine svakodnevnoj besi
i četiri osmine nemoćne ljuntnje, s tim da
to prija.
I protivratna emocija srednje veličine
jeftino se može dobiti,
od Troje postoje dašcare.
(Pa radi nešto. Pa radi nešto.
Bilo šta. Pa radi nešto.)
Napravimo mali predah: već je isparila
pravedna srdžba.
Malom svakodnevnom besu pište ventili.
Nemoćna ljuntna se rastereće puni
luftbalon,
koji se neprestano diže, postaje manji
i manji, nestao je.

Jesu li pesme vežbe disanja?
Ako ovaj cilj ispunjavaju, — ja
postavljam,
prozaično kao moj deda, pitanje cilja, —
tada je lirika terapija.
Jesu li pesme oružje?
Poneke, naoružane, teško se kreću.
One moraju prema prilici neprijatlost
upotrebiti kao prevozno sredstvo:
dolaze do cilja, dolaze do cilja:
najpre u feljtonu, kasnije u antologiji:
Napalm-metaphora i njene promene
u protestnoj pesmi tokom šest godina.
Obrće se i sa pesmom traktorom.
Pravedna srdžba nabrala bedu i teror.
Svakodnevni bes nalazi rimu u
uskršnjem hlebu.
Nemoćna ljuntna zadihanu govori o sebi.
(Pa radi nešto. Pa radi nešto...)
Za to postoje pomoćna pravila.
Ali ona hoće kredom da ga obeleže,
kamen,
no taj ne želi da se pokrene.
Pređašnji dan vabi bespomoći mir
opravdanog protesta,
mir siguran u pogodak glatkijeg
demanta.
Pošto su u suštini doduše ponekad u
pravu,
u detalju se odveć lako varaju,
distanciraju se potpisnici
poluglasno od sastavljača i njihovih
protestova...
(Ne kupuju samo kradljivci rukavice.)
Nešto ostaje suvišno: mnogobrojni
nesporazumi
citiraju jedan drugoga. Pogrešnom
ispravljanju
uče se od zamorčića
i nepregledno se razmnožavaju.

Ljubomir-Denko-Denković: PTICA
Tada se smilovao kamen i radi
kao poremećen:
dok srdžba, bes i ljuntna upadaju jedno
drugom u reč,
izlaze specijalisti moći
smejući se pred publiku. Drže fundirana
predavanja
o ceni koju iziskuje sloboda;
o napalmu i njegovom zastrašujućem
djajućem
o pravednom protestu i objašnjivom
besu.
Sve je to preživljeno.
Jer moći samo na moći počiva.
Ali mi preziremo moći.
Mi nismo moći, uveravamo sami sebe.

Ljubomir-Denko-Denković: ŽENE — skica

Bespomoćno tonemo u nemoć.
Osećaj pravedne srdžbe biva krivo
shvaćen.
Svakodnevni bes uliva se u marševe
čušanja
koji su unapred prijavljeni i odobreni.
Ukrug trči nemoćna ljutnja.
To pojačava isto tako pravedni bes
zlobnih policajaca:
nemoćna ljutnja postaje opipljiva.
Pesnica se razvija u glavu
i tvrdi članci misle u niskim udarcima
(Pa radi nešto. Pa radi nešto...)
Sve to ima odjeka i moć ga
kažnjava, udarcima subvencionira.
Stoji već kamen, kojeg je trebalo
pokrenuti,
nepokrećan na mahovini.
Može li se tako dalje? — Ukrug.
Šta treba da radimo? — Ne bilo šta.
Šta ćemo s ljutnjom? — Ja znam recept:

Na zid odjeka kucaj eksere.
Seci glave maslačima i svećama.
Probiti se do sofe.
Još uvek posedujemo ljutnju.
Posvuda smo već promukli.
Uzalud smo protiv svega.
Šta treba sada da radimo?
Šta da radimo ovde s ljutnjom?
Pa radi nešto. Pa radi nešto.
Moramo bilo šta,
pa radi nešto, raditi.
Slobodno, protestirajmo brzo.
Ovaj neće da saučestvuje u protestu.
Slobodno, potpiši već brzo.
Ti si ipak uvek bio protiv.
Ko se ne potpiše, i taj stoji iza toga.
Lepa je ljutnja u zabranu,
jer malopre beše nahranjena.
Dugo je trčala nemoć po kiši,
čarape suši sada.
Ljutnja i ventili, o tome pevači;
Nemoći, tvoje igleno uho je pevanje:
Zašto ja ništa ne mogu da radim,
zašto ja ništa ne mogu da radim,
ja sam ljud, ja sam ljud.
Pa radi nešto. Pa radi nešto.
Bilo šta. Pa radi nešto.
Mi moramo bilo šta,
ne možemo ipak ništa, ne možemo
ipak ništa,
mi moramo bilo šta,
pa radi nešto, raditi.
Trči čućeni protest.
Trčao sam već. Trčao sam već.

Ankica Oprešnik: NEOBICAN CVET

Napiši pesmu.
Napisao sam već. Napisao sam već.
Kuval pihtije. Pihtije od svinjske glave:
nemoć bubri, ljutnja podrhtava.
Ja znam recept; ko će da mi skuva?

DA

Zaključci obuhvataju i nova gledišta
i sastoje se iz prvenstva vožnje.
Nepropisno parkirano, maleno,
mrazem preskočeno.
Njegova je muka, i dužnost
simetriju da ismeje.
Sva lepoća je kosa.

Spajaju nas, tešim te,
zarazne bolesti.
Mirno disati — tako —
i uspavljivati beg.
Svaki col kaže ili-ili ...
Između Ane i Ane
odlučim se za Anu.
Prekosutra već je prošlo.
Danas niti jeste niti nije.
Ono što meni dolazi,
jednolično,
udaljenje od Austerlica.
Sviše kasno. Zaboravio sam brojeve
pre no što su se uspravili.

Siva je misa.
Jer između Crnog i Belog
uvek u strepnji
tuguju međufonovi.
Moje veliko Da
gradi rečenice sa malim ne:
Ova kuća ima dva izlaza,
ja upotrebljavam treći.
U negativu jedne udovice,
u mojem da moje ne leži pokopano.

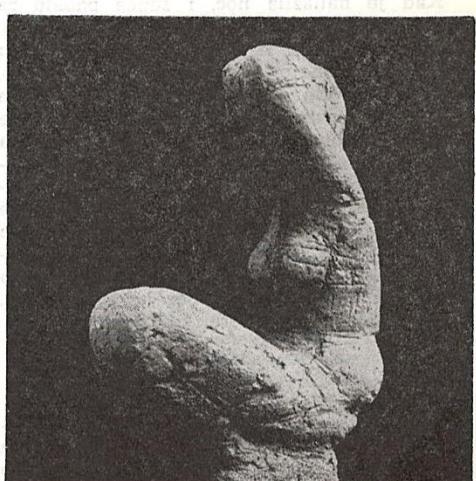
OTVORENA VATRA

Prazna kuća za leđima,
i sigurnost čarapa što se suše;
napolju se muče sa znanom olujom.

Sa impregniranim mislima
u tuđem žaru, kasnije u pepelu
čačkati; jer ugrejana strana je u
pravu.

Korisni i lepi razgovori
sa izazovnim zastrašujućim drvetom;
prepuštam da me lako nadgovori.

Preveo sa nemačkog: Mihailo Harpanj

Ljubomir-Denko-Denković: ŽENA — skica